

JÜRGEN MAIER*

Zelene stranke v Zahodni Nemčiji

(Kratka zgodovina, njihovi uspehi in trenutni problemi)

1. Erozijski tradicionalnega strankarskega sistema

Tradicionalni vzorec strankarskih sistemov v politiki Zahodne Evrope se razkaja že od zgodnjih 80. let. Zmožnost dveh prevladujočih strankarskih tokov, pri čemer prvi izvira iz delavskega gibanja (socialdemokratske, socialistične in komunistične stranke), drugi pa ima buržoazno ozadje (krščanski demokrati, konservativci in liberalci), da bi integrirala večje dele volilnega telesa, vztrajno upada v skoraj vseh zahodnoevropskih državah. Razlogi te spremembe se nahajajo v velikih družbenih spremembah družb vseh industrijskih narodov po drugi svetovni vojni. Problemi, ki polarizirajo družbo, niso več problemi, ki v svojem bistvu izvirajo iz boja delavskega razreda za pravičen delež družbenega proizvoda, še manj so to boji za prevrat kapitalizma. Države kapitalističnega jedra v Zahodni Evropi so šle (morda z izjemo Velike Britanije) skozi postopen razkroj »identitete delavskega razreda« in razvoj sektorja »belih ovratnikov«, ki je zaposlen v terciarni veji gospodarstva. Socialdemokratske stranke so ustvarile, še posebno v Zahodni Nemčiji, predstavo o »družbenem partnerstvu« med delom in kapitalom, da bi tako minimalizirale število stavk in družbenih nemirov nasploh, dokler rast zadošča za to, da tudi delavci pridejo do svojega deleža rasti. Povedano malo cinično: sindikati so se spremenili v neke vrste zavarovalnico svojega članstva.

V krizo tradicionalnega strankarskega sistema in njegove ideologije pa niso vodile zgolj obsežne spremembe družb industrijskih narodov, ampak tudi pojav novih vprašanj in problemov, ki se niso vklapljali v tradicionalne politične vzorce. Ekološka kriza je kriza, ki ne vpliva zgolj na en razred, ampak na celotno človeštvo. Še več, v 70. letih so si tako konservativne kot socialistične stranke kar najbolj prizadevale, da bi nasproti rastočemu ekološkemu gibanju ohranile ideologijo, po kateri neomejena ekonomska rast rešuje vse probleme – sindikati so bili pogosto v ospredju opozicije ekološki politiki, kot na primer v skupnem nastopu zagovornikov atomske energije pri zahodnonemški Konfederaciji za industrijo in IGBE Sindikata rudarjev in energetikov v 70. letih.

2. Prvi veliki uspeh: Die Grünen – Zelena stranka v Zahodni Nemčiji

Dogodek, ki je najbolj vidno in spektakularno simboliziral razpad etabliranih političnih struktur predstavlja izvolitev zahodnonemške Zelene stranke »Die Grünen« v parlament leta 1983. Prvič po 30. letih je neka nova politična stranka

* Dr. Jürgen Maier, dipl. politolog, član zveznega vodstva zelenih Nemčije, zadolžen za mednarodne stike.

uspela dobiti 5% glasov volilcev, ki so po nemškem volilnem sistemu proporcionalnega predstavištva potrebni za pridobitev sedežev v zveznem parlamentu. Fotografije bradatih in dolgolasih poslancev brez kravate, ki sedijo ob kanclerju Kohlu, so obšle svet.

Januarja leta 1990 so Die Grünen praznovali deseto obletnico obstoja. Januarja 1980 so se namreč različne zelene liste in organizacije, ki so nastale v 70. letih na lokalnem in državnem nivoju ZRN, sestale v Karlsruheu, da bi ustanovile nacionalno stranko. Gibanje izvira iz gibanj proti atomski energiji, ki so se v ZRN pojavila v drugi polovici 70. let. Gibanje je nasprotovalo široko zastavljanemu programu atomske energije koalicijske vlade socialnih demokratov in liberalcev, ki ga je podpirala tudi opozicija krščanskih demokratov v Bundestagu, zveznem parlamentu. Tako so ekološke skupine najprej kandidirale za lokalne svete in potem v 70. letih, za državne parlamente. To obdobje se je odlikovalo po vse bolj represivni politiki socialnodemokratske vlade kanclerja Helmuta Schmidta.

Socialnodemokratska varnostna država je odtujila velik del naprednih volilcev od SPD. Vse tri etabrirane politične stranke ZRN pa so v skoraj enaki meri ignorirale ekološka vprašanja, ki so se pojavila v tem času. Istočasno pa se je ekološko gibanje organiziralo še v zvezi z novimi vprašanji, dokaj drugačnimi od tistih, ki so mobilizirala izvenparlamentarni protest v poznih 60. in zgodnjih 70. letih. Ni šlo več za zgolj študentsko gibanje, kot v tistih zgodnejših izvenparlamentarnih gibanjih, ampak je imelo pomembno zaslonbo med lokalnimi prebivalci, med navadnimi ljudmi, ki so nasprotovali projektom atomskih instalacij na njihovih dvoriščih. Še posebej vehementno protestno gibanje se je pojavilo v Wyhiliu blizu Freiburga v jugozahodni državi Baden-Württemberg ter v Gorlebnu, blizu meje z NDR na Spodnjem Saškem.

Teh gibanj niso uspela absorbirati ali integrirati etabrirane politične stranke in tako so kmalu začele postavljati svoje lastne liste. In ker se v Nemčiji vse politične stranke po tradiciji povezuje z določeno barvo, so ekološke liste kmalu dobile etiketo »zeleni«. To ime so si tudi izbrali za prve nacionalne volitve, na katerih so zelene liste sodelovale: volitve v Evropski parlament leta 1979. Zeleni – ki tedaj še niso bili stranka, ampak le volilna koalicija – so dobili spoštljivih 3,5% glasov. Skladno s proporcionalnim volilnim sistemom v ZRN pa potrebuje katerakoli lista vsaj 5%, da pride do sedeža. Ta ovira je bila dvajset let velika, skoraj neprodorna ovira za nove stranke, tako da je bil ta volilni izzid zaznavan kot dokajšen uspeh, čeprav se volitve v Evropski parlament ne jemlje tako resno kot drugih volitev. Nekaj mesecev kasneje je Zelena lista v najmanjši državi ZRN, v mestni državi Bremen, prišla v državni parlament s 5,1% glasov. Vendar pa je šlo v bistvu za isto zgodbo kot v mestnih svetih nekaterih severnih nemških mest, v katerih so zelene skupine že imele sedeže. V tem primeru je bil drugačen le status Bremna. To torej še ni bil prelom.

Marca leta 1980 je Zelena stranka, sedaj uradno ustanovljena kot politična stranka, uspela priti v državni parlament jugozahodne države Baden-Württemberg s 5,3% glasov. Čeprav je Zelena stranka na zveznih volitvah proti koncu leta 1980 razočarala z 1,5% glasov, pa je nova stranka dokazala, da je zmožna priti v državne parlamente in da glas za Zelene ni glas vržen stran. V naslednjih dveh letih je stranka dobila sedeže v državnih parlamentih Spodnje Saške, Zahodnega Berlina, Hamburga in Hessna. Leti 1981 in 1982 pa predstavljata leti fenomenalnega vzpona mirovnega gibanja proti odločitvi pakta NATO, da namesti Pershing 2 in vodene rakete v Zahodni Evropi, s tem pa je Zelena stranka dobila pomembno novo mobilizacijsko vprašanje. To so bila tudi leta rastočega pritiska članstva

socialdemokratov proti vodstvu kanclerja Schmidta, ki je trdovratno zagovarjal odločitev pakta NATO. Septembra leta 1982 je nato prišlo do padca koalicije, ki so jo vodili socialdemokrati in do oblikovanja koalicije krščanskih demokratov z liberalci. Predčasne volitve marca leta 1983 so katapultirale Zelene na valu množičnih protestov proti raketni politiki tako nove vlade kot po novem opozicijske SPD v parlamentu. Zeleni so s 5,6% glasov dobili 28 sedežev, Zelena stranka pa je postala prva na novo ustanovljena politična stranka, ki ji je v skoraj 30. letih uspelo priti v Bundestag.

3. Stranka ali gibanje? Družbena baza in problemi identitete

Kmalu so se problemi okolja izkazali za probleme, ki jih ne sme zanemariti nobena stranka. Vendar pa so se morali istočasno Zeleni preoblikovati iz gibanja, ki se ukvarja z enim ali dvema problemoma, v pravo politično stranko, ki zastavlja vse politične probleme, od socialnega varstva in državljskih pravic do zunanje politike. Enostavno se ne da sedeti v parlamentu in molčati o vsem razen o okolju in razorožitvi. Po volilnem uspehu leta 1983 je članstvo v stranki tudi skokovito naraščalo. Ljudje, ki so s stranko simpatizirali, a dvomili v njeno resnost in trajnost, so se sedaj množično včlanjali. Tako je stranka absorbirala ljudi iz različnih političnih gibanj, kot so feministično gibanje, gibanja za solidarnost s Tretjim svetom, gibanja za državljske pravice itd. Stranki so omogočili, da je razvila verodostojno in poglobljeno politiko o vprašanih, ki prvotno niso sodila k njenim ključnim vprašanjem. Danes ima stranka približno 40.000 članov.

Nemški zeleni se danes nahajajo v strankarskem središču levice. Vendar pa niso tradicionalna stranka levega krila, tako glede članstva kot glede ideologije. Čeprav igrajo številni člani z marksističnim ozadjem, še posebno iz radikalnih levih sekt 70. let, ki jih danes ni več, pomembno vlogo v stranki, pa stranka sama nikoli ni bila marksistična. Vedno je zagovarjala pravice družbeno manj privilegiranih, vendar pa se ni nikoli imela za razredno usmerjeno stranko. Družbena podpora zelenih je dokaj šibka med tradicionalnim delavskim razredom modrih ovratnikov in veliko močnejša v srednjem razredu. Učitelji, advokati, študenti, akademiki vseh vrst so doma pri zelenih, v glavnem v starosti od 25 do 40 let. Pravzaprav so zeleni svoj čas uživali največjo podporo v starostni skupini od 18 do 25 let, vendar pa izgleda, da se je sedaj pomaknila v skupino od 25–35 let. Kar se tiče regij so oporišča zelenih velika mesta, kjer so močni beli ovratniki in uslužnostni sektor ter v univerzitetnih mestih, poleg tega pa še v regijah s posebnimi ekološkimi problemi, kot so na primer atomske instalacije. Zeleni uživajo največjo podporo v dveh južnozahodnih univerzitetnih mestih, v Freiburgu in Tübingenu (okoli 20%) in v Zahodnem Berlinu (14%). V zgodnjih letih so zeleni uživali večjo podporo med moškimi kot ženskimi volilci, vendar pa izgleda, da se je sedaj to spremenilo.

Danes lahko Zelena stranka zase trdi, da je spremenila zahodnonemško politiko bolj kot pred njo katerakoli opozicijska stranka, ki ni bila na vladajočem položaju na zveznem nivoju. Na probleme okolja zdaj opozarjajo tudi vse druge politične stranke. Isto lahko rečemo za problem razorožitve. Socialni demokrati so precej spremenili svojo obrambno politiko, odkar morajo tekrovati z zelenimi za opozicijske glasove, spremenila pa se je tudi politika krščanskih demokratov, ki so še v zgodnjih 80. letih odkrito zagovarjali oboroževalno tekmo, danes pa tudi oni pri tem oklevajo. Žensko vprašanje je še eno področje, na katerem beležijo zeleni uspeh. Leta 1983 je Zelena stranka spremenila svoj statut, tako da sedaj zahteva

v vseh partijskih komitejih in parlamentarnih skupinah vsaj 50% žensk. Sprva so to potezo vse druge stranke smešile, sedaj pa so temu zgledu sledili socialni demokrati z zahtevo po 40% žensk v vseh relevantnih strankarskih telesih in parlamentarnih skupinah v bližnji bodočnosti. Celo krščanski demokrati so bili prisiljeni izboljšati svojo podobo med ženskami in so vključili v vlado več žensk, kot katera koli prejšnja vlada.

Vendar pa se v desetih letih obstoja niso pomembno spremenili le pogoji za zeleno politiko, ampak tudi stranka sama. Leta 1980 je bilo gibanje utemeljeno na lokalnih aktivistih, ki so se odločili sodelovati na volitvah kot stranka z drugačnim stilom in strukturo. Danes je neprimerno težje navdihniti ljudi, da pristopijo k stranki, in neprimerno težje navdihniti člane, da naredijo še kaj več kot da plačajo članarino. Rast profesionalne birokracije stranke je bila hitra in enakomerna – danes je skoraj nemogoče reči, koliko ljudi dela na plačanih delovnih mestih za zelene v vsej republiki. Ob takšni rasti stranke sta tako članstvo kot volilci razvila neke vrste »potrošniško mentaliteto« do stranke in njenega vodstva. »Mi smo za vas volili, mi vam plačujemo članarino, zdaj pa bomo opazovali, kako boste za nas spremenili svet.« To pa ni ravno blizu prvotni zamisli o »bazični« ali neposredni demokraciji. Kot vse druge stranke je tudi Zelena stranka razvila svoj »politični razred« profesionalnih politikov, navkljub načrtom o »rotaciji« poslancev itd. Vendar pa izgleda, da se stranka nagiba k izgubi prednosti organizacije neposredne demokracije, ne da bi istočasno pridobila prednosti profesionalne organizacijske strukture.

Še en problem zelenih je v tem, da povprečna starost volilcev, članov in celo aktivistov ter funkcionarjev vztrajno narašča. Če je uživala v zgodnjih 80. letih Zelena stranka najmočnejšo podporo v skupini od 18–25 let (do 30%), ga sedaj v skupini od 25–40 let. Mladi ljudje (pod 25 let) postajajo redkejši pojav na srečanjih Zelene stranke. Po tem, ko prisostvujejo enemu srečanju, jih od drugega pogosto odvrne gospodujoč politični stil generacije iz leta 1968. Sam sem pristopil k Zeleni stranki leta 1980 in bil najmlajši na skoraj vseh srečanjih, danes pa sem še vedno najmlajši na skoraj vseh srečanjih. Je Zelena stranka pojav srednjega razreda generacije leta 1968? V veliki meri je odgovor pritrdilen.

4. Od opozicije do vlade

In medtem, ko si vsi prizadevajo prisvojiti zelena vprašanja, je postala politika za Zeleno stranko samo vse bolj zapletena. Zahteva po zelenih protestnih glasovih je opazno upadla, ljudje pa od zelenih vse bolj pričakujejo, da bodo sposobni implementirati svoje ideje sami s sodelovanjem v koalicijskih vladah. Vprašanje že leta pretresa Zeleno stranko, vodi v paralizo in je stranko skoraj razcepilo na tiste, ki so za koalicijo, tako imenovani »zmerni« »realisti« (»realos«), in na tiste, ki so proti koaliciji, »radikalci«, »fundamentalisti« (»fundis«). Leta 1982 so se zeleni prvič soočili s tem, da držijo ravnotežje med socialnimi in krščanskimi demokrati v državah Hamburg in Hessen. Potem, ko so kot opozicijsko gibanje prvič prišli v parlament, je bilo od njih komaj mogoče pričakovati, da bodo takoj podprli ali celo pristopili k socialnodemokratski vladi, tako da so pogajanja med zelenimi in socialnimi demokrati nemudoma propadla in v obeh državah so bile potrebne predčasne volitve. Medtem ko so v Hamburgu po tem socialni demokrati dobili absolutno večino, pa se v Hessnu razmerje moči ni spremenilo. Po dveh letih manjšinske socialnodemokratske vlade, ki je občasno uživala podporo zelenih, sta

stranki leta 1985 oblikovali prvo koalicijsko vlado z zelenim ministrom za okolje in energijo.

Vendar pa so bili socialni demokrati, ki so v državi vladali več kot trideset let, skrajno nepripravljeni na to, da bi resnično spremenili svojo politiko, še posebej glede atomske energije, tako da je koalicija po 14 mesecih, februarja leta 1987, po konfliktih in kljub hudim kompromisom zelenih razpadla. V predčasnih volitvah, ki so sledile, so zeleni napredovali (9%), vendar pa so socialne demokrate hudo porazili krščanski demokrati (in številni njihovi volilci so ostali doma), tako da je na oblast prišla nova vlada krščanskih demokratov in liberalcev. Očitno je postalo, da je velika večina zelenih volilcev podpirala »rdeče-zeleno« koalicijo, vendar pa so bili socialnodemokratski volilci razdeljeni v skoraj enake deleže tistih, ki so sodelovanje z zelenimi podpirali, tiste, ki so bili neopredeljeni, in na tretje, ki so temu nasprotovali. Izgledalo je, kot da je »rdeče-zeleni« projekt razpadel še preden se je dobro začel, socialni demokrati pa so izključili nadaljnjo možnost takšnih koalicij z zelenimi.

Vprašanje sodelovanja v vladi je več let do skrajnosti delilo zelene. Šlo je za površinski odraz dejstva, da so med zelenimi tako reformisti, ki bi radi uporabili državo kot sredstvo za spremembo družbe in ljudi, kot tisti, ki v bistvu odklanjajo reformizem in v dokajšnji meri tudi državo kot takšno. Do skrajnosti polariziran spopad med odločnimi »fundiji« (ki nasprotujejo vsaki obliki participacije v vladnih koalicijah) in odločnimi »realosi« (ki skušajo za vsako ceno postati ministri) je imel več let paralizirajoč učinek na stranko, je danes bolj ali manj zaključen. Prihajalo je do številnih trpkih in intenzivnih notranjih spopadov, v glavnem s posredovanjem medijev. Vendar pa je sedaj stranka končno spoznala, da je izbira med politiko koalicije za vsako ceno in politiko izogibanja koaliciji za vsako ceno izbira med dvema strategijama slepe ulice. Tako odločno levičarsko krilo (»fundiji«) kot odločno desničarsko krilo (»realosi«) danes izgubljata večino svojega vpliva na račun naraščajočih skupin centra-levice in centra-desnice, ki se razlikujejo bolj po vsebini svoje politike kot pa po obliki implementacije in imata skupen pragmatičen pristop k vprašanju koalicij s SPD.

5. Možnosti Die Grünen

S tem ko stranka sedaj vstopa v svoje enajsto leto, vstopa tudi v leto, ki je ključno za njeno bodočnost. Leto 1990 je leto številnih lokalnih in državnih volitev, novembra pa bodo zvezne volitve. Za vse volitve od leta 1988 je v ZRN značilen upadajoči trend za krščanske demokrate, ki vladajo že od leta 1983. Vendar pa to ni vodilo k jasni večini za »rdeče-zeleno« zavezništvo med zelenimi in socialnimi demokrati. Namesto tega je pridobivala ekstremna desnica, kot je mednarodni javnosti postalo jasno, ko je na volitvah v Evropski parlament junija 1989 do sedežev prišla »Republikanska stranka« (7%). Tradicionalni strankarski sistem dveh prevladujočih velikih »populističnih strank« (CDU in SPD) se v ZRN razkraja. ZRN je na poti v petstrankarski sistem. Volitve v Evropski parlament junija 1989 so prvič pokazale, da nobena od obeh velikih strank nima večine v koaliciji z eno od majhnih strank. To ustvarja probleme vladne nestabilnosti, ki jih ZRN do sedaj ni poznala.

Dvig ekstremne desnice gre v glavnem na račun družbene marginalnosti določenega segmenta nižjih razredov. Ankete so pokazale, da predstavljajo veliko večino republikanskih volilcev mladi moški z nizkim družbenim statusom, ki se

zatekajo k valjenju krivde za svojo nezaposlenost na imigrante in ženske. Vendar pa sta mladinska in dolgotrajna nezaposlenost problema, ki bosta verjetno dolgo trajala. Kapitalistična modernizacija v ZRN vodi v »dvo tretjinsko družbo« s trajno deprivilegirano in marginalizirano spodnjo tretjino družbe. Čeprav so se zeleni in do neke mere tudi rdeče-zelene koalicije skušali boriti proti naraščajočemu rasizmu in ekstremizmu desnega krila tako, da so izboljševali status imigrantov z ukrepi, kot je volilna pravica na lokalnih volitvah itd., pa so se do sedaj komaj dotaknili globjih družbeno-ekonomskih vzrokov, kaj šele, da bi naredili nekaj za odpravo teh razlogov.

Še več, zeleni so v resni nevarnosti, da se zapletejo v koalicijske politike, ki bodo ohranjemale temne strani kapitalistične modernizacije. Koalicijska vlada v mestu Frankfurt, ki je bila sestavljena marca 1989, je primer takšne tendence, ko je Zelena stranka v nevarnosti, da postane zgolj privesek socialnih demokratov. V Frankfurtu, hitro rastočemu finančnemu centru ZRN, imajo zeleni listnici za okolje in »multikulturene zadeve« v mestni vladi. Vendar pa mestna vlada hlapčuje mestnim poslovnim krogom prav tako kot njihovi krščanskodemokratski predhodniki: zeleni so morali skupaj z socialnimi demokrati pristati na takšne grdobije, kot sta nadaljne širjenje letalskega prometa in izgradnja novih nebotičnikov za banke itd.; na velike onesnaževalce v mejah mesta, kot je na primer kemična tovarna Hoechst, pa nova administracija komaj kaj vpliva. Za družbeno podprivilegirane v tem bogatem mestu je nova administracija komaj kaj izboljšala. Modernizacija in rast izvozno usmerjenega gospodarstva sta še vedno tabu. Uspešni jupijevski srednji razred tega mesta je dovolj »moderen«, da si lahko privoščijo mlajšega zelenega partnerja v mestni administraciji z nalogo, da izboljša ekološko in kulturno kvaliteto življenja – če se cinično izrazimo: da popravi negativne ekološke in družbene posledice kapitalistične modernizacije na način socialne demokracije – medtem ko ostajajo potrebe rastočega podjetniškega sektorja najvažnejše. Razvijanje Frankfurta v »Manhattan« ostaja politika mestne administracije. Rdeče-zeleno zavezništvo je modernejša, sprejemljivejša oblika kapitalistične modernizacije – to bo verjetno vodilo do podobnih zavezništev v številnih mestih. Konec koncev, če imate zeleno ministrico za okolje, ki vas prepričuje, da dela vse, kar je v njeni moči, da bi prepričevala, da pa ji na žalost sporazumi s socialnimi demokrati tega zaenkrat ne dovoljujejo, postane veliko lažje opravičevati onesnaženje okolja, kot pa če se soočate z močnimi zunajparlamentarnimi gibanji in Zeleno stranko v opoziciji vladi.

Vendar pa ni mogoče kriviti zelenih, da iz svojih socialnodemokratskih zaveznikov ne morejo iztisniti več. To zgolj odraža obstoječe ravnotežje moči, ki ga ni mogoče dramatično preokreniti za pogajalsko mizo po volitvah. Številni zeleni pa so krivi zaradi nekritičnega navduševanja nad »socialnodemokratsko politiko z redkimi zelenimi pikami«, ki predstavlja ta trenutek največ, kar lahko dobijo od zelo uspešnih socialnih demokratov. Navsezadnje je katerikoli minister Zelene stranke le toliko močan, kolikor je za njim popularnega pritiska za zeleno politiko, saj ne uživa institucionalne podpore moči podjetništva ali birokracije. Kakor Zelena stranka zaznava sodelovaje v vladi kot priložnost za osvojitve dobro plačanega dela, kjer se od tebe pričakuje, da pacifiziraš javnost tako, da ustvarjaš zeleno fasado okoli druge ekonomske rasti, potem je zamudila ogromno priložnost. Kako se bo stranka obnesla med Scilo absorbcije v socialni demokratizem in Karibdo izolacije v opozicijskem getu osmih odstotkov, pa ostaja odprto vprašanje.

6. Zelene stranke – mednarodni pojav

Čeprav so nemški zeleni prvi prišli na naslovne strani svetovnega tiska, pa niso ne prva zelena stranka ne prvi zeleni, ki so dobili sedež v parlamentu. Prvo zeleno stranko je uradno zabeležila Nova Zelandija – »Stranka vrednot« je bila ustanovljena leta 1972. Kljub spektakularnim volilnim dosežkom pa zaradi anahronističnega, po Veliki Britaniji se zgledujočega volilnega sistema, ni dobila sedeža v parlamentu. Le malo kasneje je bila osnovana v Veliki Britaniji Ekološka stranka, kasneje preimenovana v Zeleno stranko. Leta 1982 sta dve belgijski zeleni stranki osvojili mesti v njihovem državnem parlamentu. Volitve v Evropski parlament junija 1989 so utrdile zelene stranke v večini držav Evropske skupnosti in priča smo bili pravemu poletu volilnih izidov do tedaj dokaj šibkih zelenih in alternativnih strank »latinske Evrope« (Portugalska, Francija in Italija). V ospredju pa so bili – dokaj nepričakovano – britanski zeleni s 14,5%, vendar pa jim njihov volilni sistem ni dal enega samega sedeža. Nova parlamentarna skupina v evropskem parlamentu se sedaj sestoji iz zelenih in poslancev blizu zelenim na 12 različnih listah iz sedmih držav: Portugalska, Španija, Francija, Zahodna Nemčija, Italija, Belgija in Nizozemska. Zeleni pa so utrdili svojo prisotnost v državnih parlamentih Švedske, Finske, Zahodne Nemčije, Nizozemske, Belgije, Luksemburga, Avstrije, Švice, Italije, Portugalske, Malte, Irske in nedavno tega tudi Grčije. V nekaterih primerih, kot na primer na Norveškem, Danskem in Islandiji pa so že obstoječe stranke ali volilna zaveznitva zaenkrat zapolnile prostor in onemogočile vzpon zelenih strank do parlamentarnega predstavnitva; v nekaterih mediteranskih državah, kot sta Španija in Grčija, pa proces združevanja zelenih in alternativnih skupin v resnici še ni dokončan.

Vendar pa »zelena stranka« v različnih državah ni vedno čisto natanko ista. Ker je politična kultura danih držav različna, velja to tudi za zgodovino in politiko zelenih in alternativnih strank. Skoraj od samega začetka so obstajale ideološko motivirane napetosti med tako imenovanimi »zelenimi zelenimi«, ki so si prizadevali izogniti vsaki identifikaciji z »levico«, in tako imenovanimi »zelenimi alternativci« ali »rdečimi zelenimi«, ki so od samega začetka zaznavali zelene kot napreden političen projekt, ki se ne dotika le ekoloških, ampak tudi socialnih dimenzij zelene politike. Čeprav so bili v vsaki zeleno-alternativni stranki prisotni elementi obeh strani, pa je njihova prisotnost zelo variirala po danih nacionalnih strankah. Nemški »Die Grünen« so kaj hitro spor razrešili v prid napredne politike ter kot svoje štiri temelje poudarjali »ekologijo, neposredno demokracijo, nenasilje in družbeno odgovornost«, tako da so voditelji njene konservativne frakcije, kot na primer krščanskodemokratski poslanec Gruhl, novo stranko kmalu zapustili. Konflikt med »fundiji in realosi«, ki je kasneje skoraj omrtvčil stranko, je imel čisto drugačen značaj in je v večji meri predstavljal konfrontacijo med eko-socialisti, ki so v precejšnji meri običali v tradicionalno levičarski politiki 70. let, ter »ekosocialnimi demokrati«; vendar pa oba ta treda nista imela ničesar skupnega z »zelenimi zelenimi«. Konservativni elementi so tedaj že ustanovili svojo lastno stranko, nekaj podobnega pa se je zgodilo tudi na Nizozemskem in v Luksemburgu, kjer sta Groen Progressief Akkoord (sedaj preimenovana v Groen Links) in »Dei Greng Alternativ« sicer reprezentirani v parlamentu, vendar pa nista privlačni za konservativce.

V nekaterih državah, kot sta Francija in Velika Britanija, je situacija drugačna. Iz različnih razlogov so napredna gibanja na zeleno politiko gledala sumničavo in se držala svoje pripadnosti socialističnim in komunističnim strankam. Zaradi tega

so zelene stranke ostale pretežno majhne in izločene iz politične igre, k čemur pa so jih v vsakem primeru prisilili več kot nepravilni volilni sistemi. Posledica tega je bila, da so se bolj ukvarjali z ohranjanjem svojega zelenega ideološkega purizma, kot pa da bi delovali v vsakdanji politiki. To se je začelo spreminjati šele pred nedavnim, ko so vse bolj prisiljeni sprejeti svoje mesto v napredni opoziciji. K takšnemu razvoju je veliko pripomoglo praktično izkustvo iz sodelovanja med »zelenimi zelenimi« na mestih, kot sta npr. Zelena alternativna skupina (GRAEL) in Evropski parlament med leti 1984 in 1989. Številni predsodki so se izkazali za napačne in prevladal je pristop, ki poudarja skupno praktično politično akcijo in ne ideološke razlike.

Trenutno obstajata dve mednarodni strukturi zelenih in alternativnih strank. Zelena skupina v Evropskem parlamentu obsega, kot je bilo že omenjeno, 12 različnih strank in list iz sedmih držav Evropske skupnosti. Poleg tega obstaja še ohlapna koordinacija »evropskih zelenih«, ki je bila ustanovljena leta 1983 kot projekt »zeleno zelenih« strank, da bi ustanovile ločeno strukturo, ki bi izključevala alternativne stranke levega krila, kot sta nizozemska Groen-Progressief Akkoord (sedaj preimenovana v Groen Links) ali nemški Die Grünen. Kljub nasprotovanju bolj konservativnih »zeleno zelenih« elementov se ta koordinacija sedaj počasi odpira, da bi zajela celoten spektrum zeleno-alternativnih strank v Evropi – začenši z nemškimi zelenimi leta 1987, da bi sedaj vključevala celo dolgo časa kontroverzno nizozemsko Groen Links. Sedaj je včlanjenih 18 strank iz 15 držav, 4 pa so opazovalke. Vendar pa ne obstaja nikakršno politično vodstvo, ki bi se lahko vmešavalo v politiko strank članic, vsaka politična odločitev pa mora biti sprejeta soglasno. Koordinacija je torej zgolj ohlapna povezava in v ničemer ne spominja na primer na Socialistično internacionalo.

Sedaj ko ima že skoraj vsaka zahodnoevropska država svojo zeleno stranko, se zelena ideja širi tudi v Vzhodno Evropo. Perestrojka v Sovjetski zvezi je dala podobnim gibanjem v ZSSR, na Poljskem, Madžarskem in v Nemški demokratični republiki, pa tudi v Jugoslaviji, veliko do tedaj neznanе politične svobode. Oblikujejo se politične stranke, čeprav jih je še vedno komaj mogoče primerjati z zahodnimi zelenimi strankami. V Sovjetski zvezi obstajajo zelena gibanja na nivoju sovjetskih republik, kot so Ruska republika, Estonija, Letonska, Litva, Gruzija in Ukrajina, nekatere med njimi pa imajo predstavnike v Vrhovnem sovjetu ZSSR in v njihovih republiških Vrhovnih sovjetih. Tako sedaj zeleni sedijo v Vrhovnem sovjetu, ne pa v Westminsteru – to pa je nekaj, kar si še do nedavnega ne bi mogel nihče zamisliti.

Izven Evrope so zelene stranke v glavnem značilne za industrializirane dežele. Omenili smo že Novo Zelandijo, nekaj sedežev v zveznem in državnih parlamentih so si izborili avstralski zeleni in sorodna gibanja, medtem ko so v državi Tasmaniji trenutno del vladajočega zavezništva z Laburistično stranko. Kanada ima Zeleno stranko, ki pa jo ovira nepravilni volilni sistem. V Združenih državah pa zelena gibanja sodelujejo na volitvah na lokalnem nivoju. V Latinski Ameriki je sekta »La Cominidad«, ki jo vodi argentinski »filozof«, ki si je nadel ime Silo, ustanovila lažne zelene stranke; gre za umetne tvorbe, ki nimajo podpore v bazi med ekološkimi gibanji teh držav. Izjemo predstavlja le zelo aktivna brazilska Zelena stranka, ki trenutno vodi volilno kampanjo na predsedniških volitvah za svojega voditelja Fernanda Gabeira, bivšega partizana, osvojila pa je že sedeže v nekaterih državnih parlamentih. Brazilci so v celoti neodvisni od »La Cominidad« in predstavljajo zaenkrat edino uspešno zeleno stranko v Tretjem svetu.

7. Vloga zelenih strank v evropski politiki

Ko so se enkrat utrdile kot neodvisna politična sila, so bile zelene in alternativne stranke soočene z naslednjim izzivom: ugotoviti so morale, kakšno vlogo naj igrajo v evropski politiki. Socialisti in konservativci / krščanski demokrati imajo svojo predstavo o (zahodno)evropski integraciji. Kljub razlikam v podrobnostih se v bistvu strinjajo o fundamentalnih vprašanjih. Zelene in alternativne stranke – v vsej svoji različnosti – pa morajo sedaj dokazati, da lahko v resnici spremenijo tok evropske zgodovine in da so več kot le »slaba vest« modernih kapitalističnih družb. Kot prvo je izziv v tem, da se ohrani jasna politična razmejitev s tem, da se kritizira mlačne poskuse tradicionalnih strank po »zelenem imidžu«, ter v tem, da se ohrani zmožnost promoviranja političnih alternativ. Na tradicionalne stranke morajo izvajati pritisk in se upirati tendenci po vključevanju v neke vrste vsestrankarsko politiko »zelenih govorice«, ki v resnici ničesar ne spreminja.

Zelena politika mora nuditi jasno politično alternativo – tako konceptualno kot v vsakdanji politiki – projektu Združene Evrope kapitalistične modernizacije, ki vključuje krepitev ES kot ekonomske, politične in eventualno tudi vojaške supersile, ki tekmuje z ZDA in Japonsko za prevlado na svetovnih tržiščih. Našo regijo organizira transnacionalni kapital, kar združuje oddaljena in heterogena področja ter ljudi v integrirano, hierarhično delitev dela. Posledice takšnega toka dogodkov bodo v nadaljevanju evropskih neokolonialnih odnosov z državami Tretjega sveta, tehnokratsko upravljanje neekološkega gospodarstva za omejevanje katastrofalnih učinkov, ki sedaj ogrožajo celotno človeštvo, ter »dvo-tretjinska« družba znotraj ES s trajno nezaposlenim podrazredom in s skoraj neprodornimi mejami ter »trdnjavsko mentaliteta« do imigrantov iz Tretjega sveta. Izrivanje rasizma iz skoraj vseh držav ES bo velik izziv. Zelene in alternativne stranke morajo biti v aktivnem središču širokega anti-nacionalističnega in antirasističnega zavezištva evropskih družb, da bi se potisnil nazaj vzpon še enega proizvoda erozije tradicionalnega strankarskega sistema: neofašistične stranke.

Današnje evropske družbe kažejo rastočo potrebo po zeleno/alternativni politiki. Na to ne kaže le volilni uspeh zelenih in alternativnih strank, ampak tudi objektivna kriza narave in človeštva ter poskus etabliranih, tradicionalnih strank za »zelenim« imidžem. Zelena politika je lahko uspešna le kot mednarodna sila. Površinsko zelenjenje tradicionalnih strank ne ustvarja potrebe po nepolitični, »zeleno zeleni« sredinski ekologiji. V situaciji, ko skuša vsakdo kooptirati zelena vprašanja, pa postaja politika vse bolj zapletena in težka tudi za zelene stranke. Zahteva po zelenih protestnih glasovih je precej upadla, ljudje pa vse bolj pričakujejo, da bodo zeleni sami zmožni implementirati svoje zamisli s sodelovanjem v izvršni oblasti.

Evropa se danes presenetljivo hitro reorganizira. Blokofske strukture, ki so Evropo delile 40 let, postopno izginjajo. Vendar pa povratak k nacionalnim državam 19. in 20. stoletja ni možen. Pavzprav danes potrebujemo tako delegiranje moči na regije kot nadnacionalne strukture: regionalizacijo in internacionalizacijo istočasno. Centralna oblast v nacionalnih državah je danes preveč močna. Zaradi tega bi bilo potrebno okrepi in dati več avtonomije regionalnim nivojem, vendar pa bi bilo istočasno potrebno tudi delegiranje suverenih pravic nacionalne države nadnacionalnim institucijam, kot sta Evropski svet in Združeni narodi, da bi se tako preprečilo nacionalistične avanture in »rebalkanizacijo«. Vojaški zavezištvi hladne vojne NATO in Varšavski pakt sta anahronistična ostanka hladne vojne in ne sodita v »skupno hišo« Evrope. Treba jih je razpustiti kar se le da hitro.

Potrebujemo sistem vse-evropske kolektivne varnosti (primerjaj s členi listine OZN 52–54), in CSCE lahko predstavlja izhodišče za kaj takšnega. Razprave o spremembi meja, ki na primer trenutno potekajo med desničarji Zahodne Nemčije glede Nemške demokratične republike in Poljske, k temu ne prispevajo pretirano.

Evropska kolektivna varnost je predlog bolj oprijemljive opredelitve »skupne evropske hiše« in lahko predstavlja alternativo preprostemu dodajanju vedno novih držav ES. Ta okvir bi lahko predstavljal osnovo bolj intenzivne izmenjave in sodelovanja na gospodarskem, ekološkem, tehnološkem in kulturnem področju. Lahko bi predstavljal alternativo zamisli o trajnem približevanju vzhodnoevropskih držav orbiti ES, dokler se ne bi končno utrdila francosko-zahodnonemška hegemonija nad Evropo. Gradnja »skupne hiše« Evrope pa mora hkrati vsebovati tudi novo ureditev svetovnih trgovinskih struktur, da bi se zmanjšala zmožnost »gospodarskih supersil« po vzpostavljanju trajne odvisnosti Tretjega sveta (in v bodoče morda tudi Vzhodne Evrope) na razvpiti način evropskih cesarstev. Končno pa bi bilo treba »skupno hišo« Evrope graditi od spodaj. Zelena gibanja igrajo pri tem prizadevanju pomembno vlogo.

(Prevedel Gregor Tomc)